Valiokunnan lausunto LiVL 6/2024 vp– UTP 6/2024 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Sotilaallisen liikkuvuuden kehittäminen ja kansallinen toimintasuunnitelma 2024

Ulkoasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Sotilaallisen liikkuvuuden kehittäminen ja kansallinen toimintasuunnitelma 2024 (UTP 6/2024 vp): Asia on saapunut liikenne- ja viestintävaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- vanhempi osastoesiupseeri Pasi Seppälä, puolustusministeriö
- yksikön johtaja Mika Vuorinen, liikenne- ja viestintäministeriö
- varautumispäällikkö Hannu Hakkarainen, Liikenne- ja viestintävirasto
- toimialajohtaja Pekka Rajala, Väylävirasto

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Puolustusvoimat
- Finavia Oyj
- Suomen Satamat ry
- Suomen Varustamot ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:
- Ilmatieteen laitos

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Kansallisen toimintasuunnitelman tarkoituksena on edesauttaa sotilaallisen liikkuvuuden kehittämistä. Suunnitelmassa kuvataan sotilaallisen liikkuvuuden tavoitetila, kehittämistavoitteet ja kehittämistoimet eri työlinjoilla. Suunnitelma toimii samalla työkaluna sotilaallisen liikkuvuuden edistymisen seurannassa ja poikkihallinnollisessa yhteensovittamisessa.

Valmis
5.1

Kyseessä on kokonaisvaltainen päivitys aiempiin, vuosina 2019—2023 laadittuihin, suunnitelmiin. Suunnitelmassa on huomioitu turvallisuusympäristön merkittävä heikkeneminen sekä Suomen Nato-jäsenyydestä ja syventyvästä puolustusyhteistyöstä johtuvat tarkentuneet kehittämistarpeet.

Valtioneuvoston kanta

Suomi tukee EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistamista maaliskuussa 2022 hyväksytyn strategisen kompassin mukaisesti, ml. tavoitteet sotilaallisen liikkuvuuden parantamiseksi.

Suomi katsoo, että sotilaallisen liikkuvuuden edistäminen vahvistaa Suomen puolustuskykyä, Euroopan turvallisuutta ja puolustusta, Naton yhteistä pelotetta ja puolustusta ja tukee sekä osallistumista kansainväliseen puolustusyhteistyöhön että kansainvälisen avun antamisen ja vastaanottamisen muodostamaa kokonaisuutta.

Suomi tukee EU:n sotilaallisen liikkuvuuden päivitetyn toimintasuunnitelman (Action plan on military mobility 2.0) toimeenpanoa ja siihen sisältyviä lisätoimia. Suomi pitää tarpeellisina suunnitelmaan lisättyjä uusia valmius ja häiriönsietokyky- sekä kumppanuudet-pilareja.

Suomi tukee EU:n ja Nordefcon puitteissa tehtävää työtä rajanylittävää sotilaallista toimintaa koskevien lupamenettelyjen yksinkertaistamiseksi ja yhtenäistämiseksi. Suomi pyrkii edesauttamaan mm. Euroopan puolustusviraston CBMP-hankkeen (Optimizing Cross Border Movement Permission Procedures in Europe) tuottamien yhtenäisten lupamenettelyjen pikaista ja laajaa käyttöönottoa sekä EDA CUSTOMS -hanketta sotilasmateriaalin tullausmenettelyjen digitalisoimiseksi.

Suomi tukee sotilaallisen liikkuvuuden kehittämistä EU:n puitteissa kunnianhimoisin tavoittein ja sitoutuneesti huomioiden turvallisuustilanteen pitkäaikainen heikentyminen ja sotilaallisen liikkuvuuden keskeinen merkitys. Suomi pyrkii edesauttamaan EU-maiden sotilaallista liikkuvuutta koskevan sitoumuksen (Military Mobility Pledge) päivittämistä vastaamaan heikentynyttä turvallisuustilannetta ja kehittämisen kiireellisyyttä.

Suomi tukee EU:n sotilaallisen liikkuvuuden hankkeita sekä hyödyntää täysimääräisesti Verkkojen Eurooppa -välineen (Connecting Europe Facility, CEF) rahoitusta sotilaallisen liikkuvuuden hankkeisiin. EU:n tulevaan rahoituskehyskokonaisuuteen liittyen Suomi muodostaa erillisiä ennakkovaikuttamislinjauksia ennen kesällä 2025 annettavaa uutta rahoituskehysehdotusta.

Suomi tukee sotilaallisen liikkuvuuden edistämistä paitsi Euroopan unionissa, Natossa ja EU–Nato-yhteistyössä myös Nordefcon ja Pohjoisen ryhmän puitteissa sekä kahdenvälisesti erityisesti Ruotsin, Norjan ja Yhdysvaltojen kanssa. Yhdysvaltojen kanssa neuvoteltu kahdenvälinen puolustusyhteistyösopimus (DCA) edistää voimaan astuttuaan kahdenvälistä sotilaallista liikkuvuutta.

Suomi tukee EU:n ja Naton välisen yhteistyön syventämistä sotilaallisen liikkuvuuden kehittämisessä. Sotilaallisen liikkuvuuden kehittäminen on yksi Suomen ajamista EU—Nato-yhteistyön merkittävimmistä painopisteistä.

Suomi pyrkii vaikuttamaan siihen, että myös Naton yhteisrahoitusmekanismeja, kuten Naton turvallisuusinvestointiohjelmaa (Nato Security Investment Programme, NSIP) voidaan tulevaisuudessa käyttää ns. kaksikäyttökohteiden kehittämiseen.

Suomi korostaa, että sotilaallinen liikkuvuus on keskeinen osa kokonaismaanpuolustusta ja sen kehittäminen edellyttää poikkihallinnollisen yhteistyön lisäksi koko yhteiskunnan kattavaa lähestymistapaa (Whole-of-Society Approach).

Suomi korostaa valmiuden, varautumisen ja huoltovarmuuden merkitystä sotilaallisen liikkuvuuden kehittämisessä. Sotilaallisen liikkuvuuden kannalta on tärkeää, että kriittinen infrastruktuuri ja yhteiskunnan kriittiset toiminnot toteutetaan varmennetusti ja kriisinkestävästi.

Suomi tukee digitalisaation hyödyntämistä sotilaallisen liikkuvuuden kehittämisessä sekä EU:n laajuista logistiikkatietoverkkoa koskevien yhteisten standardien kehittämistä. Suomen kannalta on tärkeää, että tietojärjestelmiä kehitetään kansainväliset standardit ja yhteensopivuus huomioiden.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Valiokunta on käsitellyt asiaa lähinnä oman hallinnonalansa osalta.

Infrastruktuurin ja kaksoiskäyttöisyyden kehittäminen

(2) Valtioneuvoston tavoin valiokunta pitää tärkeänä, että kriittinen infrastruktuuri ja yhteiskunnan kriittiset toiminnot toteutetaan varmennetusti ja kriisinkestävästi. Liikenneinfrastruktuuria koskevat kriittisimmät puutteet koskevat länsi-itä- sekä etelä-pohjoissuuntaisten maantie- ja rautatieväylien kuntoa, välityskykyä ja kaksikäyttöisyyttä Pohjois-Suomen alueella ml. rajanylittävät yhteydet Ruotsiin ja Norjaan. Asiantuntijakuulemisen mukaan merkittäviä kehittämistarpeita on kuitenkin muuallakin. Sotilaallisen liikkuvuuden näkökulmasta oli myönteistä, että valtatie 21 (vt 21) Torniosta Kilpisjärvelle saatiin lisättyä Euroopan kattavalle TEN-T-verkolle.

(3) Liikenneinfrastruktuuria on kehitettävä siten, että sotilaallisen liikkuvuuden edellyttämät liikennekäytävät, solmukohdat ja logistiikkakeskukset muodostavat rajojen yli jatkuvan kokonaisuuden, jossa todettuja pullonkauloja poistetaan sekä kansallisin että maiden välisin yhteistoimin. On myös tärkeää, että liikennekäytävän käsitteestä on yhteisymmärrys.

(4) Sotilaallinen liikkuvuus edellyttää toimivaa ja kaksikäyttöistä logistista infrastruktuuria, joka liikenneverkon solmukohtineen vastaa teknisesti ja kapasiteetiltaan sotilasjoukkojen ja materiaalin kuljetusten ja käsittelyn edellyttämiä vaatimuksia. Asiantuntijakuulemisen mukaan etenkin Suomen kannalta on hyvä, että kaksoiskäyttöisyyden merkitys ymmärretään yhä paremmin. On hyvä, että Suomi pyrkii vaikuttamaan siihen, että myös Naton yhteisrahoitusmekanismeja, kuten Naton turvallisuusinvestointiohjelmaa (Nato Security Investment Programme, NSIP), voidaan tulevaisuudessa käyttää ns. kaksikäyttökohteiden kehittämiseen.

Valiokunta kiinnittää huomiota rahoituksen riittämättömyyteen ja siihen, että jatkossa tulee tarkastella eri rahoitusmallien käyttöä kaksoiskäyttöisyyden kehittämiseksi.

Huoltovarmuus

(5) Liikenneväylien kehittämisessä on tärkeää huomioida sotilaallisen liikkuvuuden lisäksi myös huoltovarmuudellinen varautuminen. Sotilaallista liikkuvuutta, huoltovarmuuskuljetuksia sekä valmiutta kansalaisten evakuointikuljetuksiin tulisi tarkastella kokonaisuutena yhteistyössä eri hallinnonalojen ja huoltovarmuusorganisaation kanssa ja varmistaa, että prosessit ja toimivaltuudet ovat selkeät ja kuljetuskapasiteetti riittävä.

(6) Asiantuntijakuulemisessa on korostettu maantieteellisestä sijainnistamme johtuen Suomen poikkeuksellista riippuvuutta merikuljetuksista ja sitä, että pitkien kuljetusmatkojen Suomessa logistiikan infrastruktuuri ja kuljetuskapasiteetin saatavuus ovat kriittisen tärkeitä. Tässä yhteydessä on myös tärkeää mieltää satamien merkitys merikuljetuksille. Riittävän kotimaisen jäävahvisteisen aluskaluston ja suomalaisten merenkulkijoiden riittävyys tulisi myös varmistaa kaikin käytettävissä olevin keinoin.

Pohjoismainen yhteistyö

(7) Liikennejärjestelmän kokonaisuuden, huoltovarmuuden ja mahdollisten häiriötilanteiden huomioimiseksi suunnittelutyössä on hyödynnettävä Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan yhteistyössä kehitettyä liikennejärjestelmän mallinnusyhteistyötä. Pohjoismaiseen varautumisyhteistyöhön (FISE-NODE) on kutsuttu osallistumaan myös Norja ja Tanska, mikä toteutuessaan parantaa mallintamisen lisäarvoa alueellisen liikennejärjestelmän kehittämisessä.

(8) Ruotsin Nato-jäsenyyden myötä Suomen ja Skandinavian aluetta ja sen liikennejärjestelmää on tarkasteltava yhä selkeämmin alueellisesti kehitettävänä kokonaisuutena. Valiokunta pitää hyvänä, että Suomi tukee sotilaallisen liikkuvuuden edistämistä paitsi Euroopan unionissa, Natossa ja EU–Nato-yhteistyössä myös Nordefcon ja Pohjoisen ryhmän puitteissa sekä kahdenvälisesti erityisesti Ruotsin, Norjan ja Yhdysvaltojen kanssa. Valiokunta pitää varsinkin pohjoismaista yhteistyötä tärkeänä ja katsoo, että siinä tule korostaa ministeriöiden ja virastojen välistä käytännön hallinnollista yhteistyötä.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Liikenne- ja viestintävaliokunta esittää,

että ulkoasiainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto LiVL 6/2024 vp

Helsingissä 11.4.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jouni Ovaska kesk
varapuheenjohtaja Timo Furuholm vas
jäsen Marko Asell sd
jäsen Heikki Autto kok
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Petri Huru ps
jäsen Marko Kilpi kok
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Sheikki Laakso ps
jäsen Mats Löfström r
jäsen Anna-Kristiina Mikkonen sd
jäsen Jani Mäkelä ps
jäsen Pinja Perholehto sd
jäsen Anne Rintamäki ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mika Boedeker